

Профилактика инспекторлари фаолиятида тизимли камчилик ва қонун бузилишлари бартараф этишнинг усул ва шакллари

Ўзбекистон Республикаси ИИВ Академияси 3-босқич 316-гурух

курсанти

Тургунов Акмал Камолiddин ўглининг мақоласи

Анотатсия: Профилактика инспекторлари фаолиятида тизимли камчиликлар ва қонун бузилишлари аниқланиши, уларнинг келиб чиқиши сабаблари ва уларга имкон берайотган шароитларни аниқлаш, профилактика инспекторларини жамиятда обросини ошириш. Фуқороларнинг ҳуқуқ ва эркинликларини химоя қилишда камчиликларга ёл қўймасликни тامينлаш.

ANNOTATION: To identify systemic deficiencies and violations of the law in the activities of preventive inspectors, to determine the causes of their origin and the conditions that enable them. Increasing the reputation of prevention inspectors in society, protecting the right and freedoms of citizens.

Калим сўзлар: Профилактика инспектори, ИИО, жамият, фуқоролар, хавфсизлик, жиноятчилик, таянч пунктлар, маъмурий ҳудуд, ҳуқуқбузарлик, ислохотлар, демократия

КИРИШ

Мамлакатимизда жиноятчиликка қарши кураш ва унинг олдини олиш борасида ички ишлар органларининг фаолияти замон талабларига жавоб бера оладиган даражада, мазмун-моҳиятига кўра кенг кўламли ислохотлар амалга оширилди ва улар давом эттирилмоқда.

Таъкидлаш жоизки, бугунги кунда ҳар бир маҳалла энг олис, чекка қишлоқ ва овулларимизгача халқ билан ишлайдиган унинг дарди ғамига ҳамдард, қувонч, ташвишига шерик ва ҳамнафас бўлишга маънавий жиҳатдан қодир профилактика инспекторлари фаолият кўрсатишига керакли шарт-шароитлар яратилди. Профилактика инспекторларининг таянч

пунктларида жамоатчилик аъзолари билан бир бинода фаолият олиб боришларига алоҳида эътибор қаратиб келинаётганлиги муҳим аҳамиятга этадир.

Хозирги кунда ички ишлар органларининг профилактика хизматлари томонидан кенг жамоатчилик ёрдамига таянган ҳолда маъмурий ҳудудларда жамоат тартибини сақлаш, фуқаролар хавфсизлигини таъминлаш, ҳуқуқбузарлик ва жиноятларнинг олдини олишни таъминлашга эришилмоқда.

Ички ишлар органларининг энг қуйи тизими ҳисобланган ИИОларининг таянч пунктларида хизмат қиладиган профилактика инспекторларининг фаолияти ривожланган давлатлар тажрибалари ва маҳалла институтини инобатга олган ташкил этилган бўлиб, бугунги кунда жамиятда жамоат тартибини сақлаш, фуқаролар хавфсизлигини таъминлаш, жиноятларнинг олдини олиш каби бир қанча вазифаларни бажариб келмоқда.

Ички ишлар органлари профилактика инспекторларининг фаолиятида муҳим вазифалардан бири қонун устуворлигини таъминлаш, фуқароларнинг ҳуқуқ ва эркинликларини ҳимоя қилишдир.

Шу боисдан соҳани малакали ва билимли кадрлар билан таъминлаш, уларни жой-жойига қўйиш, касбий билим ва малакаларини шакллантириш, қонунларга риоя этган ҳолда хизмат олиб боришларини таъминлаш муҳим аҳамият касб этади. Ушбу масалалар ўз ечимини топгандагина ички ишлар органи ходимларига халқнинг ишончи уйғонади.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Ички ишлар органларининг фаолияти самарадорлигини тубдан ошириш, жамоат тартибини, фуқаролар ҳуқуқлари, эркинликлари ва қонуний манфаатларини ишончли ҳимоя қилишни таъминлашда уларнинг масъулиятини кучайтириш чоратадбирлари тўғрисида”ги 2017 йил 10 апрелдаги ПФ-5005-сонли Фармонида ички ишлар органлари фаолиятида тўпланиб қолган жиддий камчилик ва муаммолар кўрсатиб ўтилди, ҳамда уларни бартараф этиш борасидаги 2017 — 2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта

устувор йўналиши бўйича Ҳаракатлар стратегиясида белгиланган вазифаларга мувофиқ, шунингдек ички ишлар органлари фаолияти самарадорлигини тубдан ошириш, фуқароларнинг ҳуқуқлари, эркинликлари ва қонуний манфаатлари ишончли ҳимоя қилинишини таъминлаш мақсадида, қуйидаги вазифаларни амалга ошириш ушбу соҳани ислоҳ қилишнинг энг муҳим йўналишлари деб ҳисобланди:

биринчидан, ички ишлар органларини аҳолига ўз вақтида ва сифатли ёрдам кўрсатадиган, ҳар бир ходими томонидан «**Халқ манфаатларига хизмат қилиш**»ни ўз хизмат бурчи деб биладиган ижтимоий йўналтирилган профессионал тузилмага айлантириш;

иккинчидан, замонавий хавф-хатар ва таҳдидларни, бажарилаётган ишлар муҳимлиги ва кўламини эътиборга олган ҳолда ички ишлар органлари барча даражадаги бўлинмаларининг вазифа ва функцияларини аниқ белгилаш ҳамда тақсимлаш, ташкилий-штат тузилмасини мақбуллаштириш, куч ва воситалардан оқилона фойдаланиш;

учинчидан, халқ билан аниқ мақсадни кўзлаб ўтказиладиган тизимли мулоқотни таъминлаш, фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органлари, фуқаролик жамиятининг бошқа институтлари билан яқин ҳамкорликни ривожлантириш, аҳолининг энг муҳим муаммолари ҳал этилишига ҳар томонлама кўмаклашиш;

тўртинчидан, жисмоний ва юридик шахсларнинг мурожаатлари билан ишлашни ташкил этишнинг сифат жиҳатидан мутлақо янги тартибини ўрнатиш, мурожаатларни кўриб чиқиш ва ҳал этишга юзаки ва расмийчилик билан ёндашувларга чек қўйиш, фуқароларнинг ҳуқуқлари ва қонуний манфаатларини ҳимоя қилиш учун ваколат доирасида барча воситаларни ишга солиш;

бешинчидан, ички ишлар органлари мансабдор шахсларининг аҳоли олдида мунтазам ҳисобот бериб бориши тизимини, қилинган ишларга баҳо беришнинг аниқ мезонларини, шунингдек уларнинг фаолиятида қонунийликни таъминлаш бўйича жамоатчилик, парламент ва депутатлик

назоратининг самарали механизмларини жорий этиш;

олтинчидан, аввало, ҳуқуқбузарликларнинг содир этилиш сабаблари ва шарт-шароитларини ўз вақтида бартараф этиш, аҳолининг барча қатламлари ҳуқуқий маданиятини ошириш, уларда қонунга ҳурмат, қонун бузилишининг ҳар қандай кўринишига мурасасизлик туйғусини сингдириш йўли билан ҳуқуқбузарликларнинг барвақт профилактикаси ва олди олинишини таъминлаш;

еттинчидан, вояга етмаганлар ва ёшларни Ватанга муҳаббат, ватанпарварлик, миллий ва умуминсоний қадриятларни ҳурмат қилиш руҳида тарбиялаш, ўсиб келаётган авлодни терроризм, диний экстремизм, зўравонлик ва шафқатсизлик ғояларидан ҳимоя қилишга қаратилган тизимни ривожлантириш;

саккизинчидан, ички ишлар органлари ходимларини тайёрлаш, қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш тизимини тубдан қайта кўриб чиқиш ҳамда янада такомиллаштириш, улар томонидан ҳуқуқбузарликлар содир этилишига олиб келаётган сабаб ва шарт-шароитларни бартараф этиш;

тўққизинчидан, ички ишлар органлари барча бўлинмаларининг фаолияти янада самарали бўлишини таъминлайдиган замонавий ахборот-коммуникация технологияларини кенг жорий этиш;

ўнинчидан, ички ишлар органлари фаолиятининг моддий-техника таъминотини янада яхшилаш, ходимларнинг самарали ишлаши учун муносиб шарт-шароитлар яратиш, уларни хизмат турар жойлари билан таъминлаш.

Ушбу мақсаддан келиб чиққан ҳолда профилактикаси хизматларининг мавжуд муаммо ва камчиликларни бартараф этиш борасида қуйидаги вазифаларни амалга оширишлари фаолият самарадорлигини оширади:

– ҳудудлардаги криминоген вазиятни чуқур таҳлил этиш, ҳуқуқбузарлик ва ҳодисаларни тизимли қайд этиш, профилактик фаолиятни ташкил этишга оид зарур ахборотларни тўплаш, дастурлаштириш, таҳлиллар асосида куч ва техник воситалардан, профилактика субъектларининг имкониятларидан самарали фойдаланиш тизимини яратиш ва унинг натижаларини таҳлил этиш;

– профилактик ҳисобга олинган, ижтимоий жиҳатдан хавфли аҳволда бўлган оилалар, муқаддам судланган шахслар билан профилактик ишлар олиб бориш, шунингдек озодликдан маҳрум этиш жойларидан озод бўлганларга ишга жойлашишларида амалий ёрдам кўрсатиш;

– ёшлар, айниқса вояга етмаганлар ўртасида изчил профилактик тадбирлар амалга оширилишини ташкил қилиш, шунингдек давлат ҳокимияти органлари, фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органлари, ёшлар ташкилотлари билан ҳамкорликда уларни ишга жойлаштириш, вояга етмаганларнинг ўқиш ва ишдан бўш вақтлари мазмунли ўтишини ташкил қилиш тадбирларини амалга ошириш;

– аҳолини иш билан таъминлаш, унинг яшаш шароитини яхшилаш, ижтимоий кескинликни юмшатиш ва ҳуқуқбузарликлар содир этилишининг сабабларини бартараф этишнинг асосий шарти сифатида кичик бизнесни ривожлантиришда ҳокимият идораларига ёрдам кўрсатиш;

– диний-экстремистик йўналишлардаги ташкилот ва гуруҳларнинг қонунга хилоф фаолияти иштирокчилари ва унга алоқадор шахсларни ўз вақтида аниқлаш ҳамда уларга нисбатан профилактик таъсир этишнинг комплекс тадбирларини қўллаш;

– фуқаролар ва муассасалар томонидан паспорт-виза, ўқотар қуролларни сақлаш тартиби ва қоидаларига қатъий амал қилиниши устидан назоратни таъминлаш, содир этилган жиноятларни очишда, тергов ва суд органларига келишдан бош тортувчиларни ҳамда бедарак йўқолганларни қидиришда жиноят қидирув, тергов ходимларига амалий ёрдам кўрсатиш;

– амалдаги қонунларга асосан озодликдан маҳрум қилиш билан боғлиқ бўлмаган жазолар (муайян ҳуқуқдан маҳрум этиш, ахлоқ тузатиш иши) ва шартли ҳукм қилинганларга белгиланган жазолар ижросини ташкил қилиш;

– ҳуқуқбузарликларнинг олдини олиш, аҳолининг ҳуқуқий маданиятини шакллантириш ва ошириш бўйича тарғибот-ташвиқот ишларини олиб боришда халқ таълими, соғлиқни сақлаш, маданият ва жамоат ташкилотлари, фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органлари, шунингдек оммавий ахборот воситалари билан яқиндан ҳамкорлик қилиш ҳамда уларнинг фаолияти

мувофиқлаштирилишини таъминлаш;

– ҳуқуқбузарликларнинг олдини олиш бўлинмалари учун кадрлар тайёрлаш, ходимларни қайта тайёрлаш тизимини такомиллаштириш, ушбу хизмат ходимларининг умумий ва махсус тайёргарлигини юқори даражага кўтаришга хизмат қилувчи таълим технологиялари ва ўқитишнинг интенсив усуллари кенг қўллаш.

Юқоридагилардан келиб чиқиб, Профилактика хизматлари фаолиятидаги мавжуд тизимли камчиликларни ва қонун бузилишларини олдини олишнинг энг яъши усули бу соҳани виждонли, Ватанни севувчи, ватанпарвар, қонун ва қонун ости ҳужжатларини тўлиқ биладиган, уларга қатъий риоя қиладиган, давлат ва халқ манфаатларини ўз манфаатларидан устун қўядиган кадрлар билан таъминлашдир.

Ҳафтанинг ҳар пайшанба куни «Ҳуқуқбузарликлар профилактикаси куни»

этиб белгилансин ва ушбу кунда қуйидаги тадбирларни амалга оширишга алоҳида эътибор қаратилсин: ҳуқуқбузарликларга мурасасизлик маданиятини шакллантириш, ҳуқуқий нигилизмга барҳам бериш ва фуқароларнинг қонунга итоаткорлик ҳуқ-атворини оммалаштиришга қаратилган, шу жумладан ички ишлар органлари таянч пунктлари, ҳуқуқни муҳофаза қилувчи ва бошқа давлат идоралари ва ташкилотларида «**очик эшиклар куни**»ни ташкил этиш орқали тизимли чора-тадбирларни амалга ошириш;

қонунийлик аҳволини ва ҳуқуқбузарликлар профилактикаси бўйича чора-тадбирларнинг самарадорлигини атрофлича муҳокама қилиш учун жойларда, биринчи навбатда криминоген вазият номақбул бўлган ҳудудларда фуқароларнинг сайёр қабуллари ҳамда давлат идоралари ва ташкилотлари вакиллари аҳоли билан учрашувларини ташкил этиш;

ижтимоий аҳамияти муҳим бўлган суд муҳокамалари бўйича сайёр суд мажлисларини ўтказиш;

аҳоли турмушининг ижтимоий-иқтисодий шароитларини ўрганиш,

хуқуқбузарлик содир этишга кўмаклашувчи шарт-шароитларни аниқлаш ва баргараф этиш мақсадида уйма-уй юришларни ташкил этиш;

хуқуқбузарликлар профилактикаси ва жиноятчиликка қарши курашиш бўйича кўрилаётган чора-тадбирлар ҳақида давлат идоралари ва ташкилотлари раҳбарларининг ҳисоботларини эшитиш;

махсус телекўрсатув ва радиоэшиттиришларда давлат идоралари ва ташкилотлари вакиллари, жамоатчилик иштирокида жойларда жиноятчилик ахволи, хуқуқбузарликлар содир этилишининг сабаб ва шарт-шароитлари, жиноятларни фош этиш ва айбдор шахсларни жавобгарликка тортиш бўйича ишларнинг натижаларини муҳокама қилиш;

Фойдаланиладиган адабиётлар:

Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси. – Т., 2023.

Шавкат Мирзиёев. “Конституция ва қонун устуворлиги – ҳуқуқий демократик давлат ва фуқаролик жамиятининг энг муҳим мезонидир”.

Ўзбекистон Республикаси Конституцияси қабул қилинганининг 27 йиллигига бағишланган тантанали маросимдаги маърузаси./ Халқ сўзи., 2019., № 448 (6871) Б.1-3.

Ўзбекистон Республикасининг Жиноят кодекси. Расмий нашр. – Т.:

Ўзбекистон Республикаси Адлия вазирлиги, 2019.

Ўзбекистон Республикасининг Маъмурий жавобгарлик тўғрисидаги Кодекси. Расмий нашр. – Т.: Ўзбекистон Республикаси Адлия вазирлиги, 2019.

Ўзбекистон Республикасининг 2010 йил 29 сентябрдаги «Вояга етмаганлар ўртасида назоратсизлик ва хуқуқбузарликлар профилактикаси тўғрисида»ги Қонун.//Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами, 2010 й., 39-сон,

341-модда.

Ўзбекистон Республикасининг 2014 йил 14 майдаги «Хуқуқбузарликлар профилактикаси тўғрисида»ги Қонуни.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 7 февралдаги

«Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича ҳаракатлар стратегияси тўғрисида»ги ПФ-4947-сонли Фармони.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 10 апрелдаги “Ички ишлар органларининг фаолияти самарадорлигини тубдан ошириш, жамоат тартибини, фуқаролар ҳуқуқлари, эркинликлари ва қонуний манфаатларини ишончли ҳимоя қилишни таъминлашда уларнинг масъулиятини кучайтириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПФ-5005-сонли Фармони.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2020 йил 18 февралдаги “Жамиятда ижтимоий-маънавий муҳитни соғломлаштириш, маҳалла институтини янада қўллаб-қувватлаш ҳамда оила ва хотин-қизлар билан ишлаш тизимини янги даражага олиб чиқиш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПФ-5938-сонли Фармони.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 18 апрелдаги “Ички ишлар органларининг ҳуқуқбузарликлар профилактикаси бўлинмалари фаолиятини тубдан такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПҚ-2896-сонли қарори.

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2018 йил 3 майдаги “Маъмурий ҳуқуқбузарлик содир этган шахслар ва жабрланувчиларни марказлаштирилган ҳисобга олиш тизимини такомиллаштириш тўғрисида”ги 322-сонли Қарори.

Ўзбекистон Республикаси ИИВнинг 2017 йил 12 июлдаги «Ички ишлар органларининг ҳуқуқбузарликлар профилактикаси бўлинмалари фаолиятини ташкил этиш тартиби тўғрисидаги низомни тасдиқлаш ҳақида» ги 151-сонли буйруғи.

Ўзбекистон Республикаси ИИВнинг 2017 йил 25 августдаги «Ички ишлар органлари томонидан ҳуқуқбузарликлар профилактикасини амалга ошириш тартиби тўғрисидаги йўриқномани тасдиқлаш ҳақида»ги 191-сонли буйруғи.